

Становище

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика;

професионално направление 4.3. Биологически науки

докторска програма: „ГЕНЕТИКА “

автор: Станислав Иванов Иванов

тема: „Фенотипно многообразие при човека в комплекс

От описателни и поведенчески характеристики “ с научен ръководител проф. д.б.н.
Евгения Н. Иванова

1.Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-22-215 от 28. 01. 2025 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на Научно жури по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Фенотипно многообразие при човека в комплекс от описателни и поведенчески характеристики “ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика, професионално направление 4.3. Биологически науки, докторска програма: Генетика. Автор на дисертационния труд е Станислав Иванов – докторант към катедра „Биология на развитието“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Представеният от Станислав Иванов комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Включва дисертационен труд, автореферат и приложени публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Дебатите около личността и нейните уникални прояви са с дълга история. В това пространство се откриват различни подходи в опита за нейното осмисляне и един от тези подходи е обвързан с чертите на личността. Теориите, които описват личността чрез чертите са твърде разнообразни и между тези теории се откроява теорията известна като

„Големите пет“. Личностните черти отразяват характерните модели на поведение и мислене. При тези подходи различията се търсят по мястото, което заемат и постоянността на изявеността им във времето в различните ситуации. Това, което придава ценност на представеното дисертационно изследване е опита да се проследят генетичните присъствия при осмисляне на тези конструкти, което от психологична гледна точка обогатява разбирането на индивидуалните особености на личността, коенцептуализирани чрез този подход. С това изследователските търсения се съсредоточават в разкриване на връзки между генетичните и психологическите конструкти, което отрежда специално място на дисертационния труд в полето на интердисциплинарните изследвания и свидетелства за неговата ценност.

3. Познаване на проблема

Представеното изследване е интердисциплинарно и структурирано в две части. Първата част е теоритична и обхваща подробен анализ на изследваните конструкти в полето на генетиката и психологията. Ще се спра на анализа на конструктите, които са в областта на психологията. Изследванията върху личността са обединени около различни подходи и теории. В настоящото изследване личността се разглежда в контекста на теориите за персоналните черти. Изборът на теорията, известна като (Големите 5), е изключително добър за целите на изследването, тъй като операционализира индивидуалните черти по начин, който предоставя различни възможности за проследяване на връзките между социалните и генетични фактори. Индивидуалните черти, които конструират структурата на личността са представени съдържателно, проследени са връзките с когнитивните процеси и поведения, както и тяхното развитие в онтогенетичен план. Анализът е подкрепен с различни емпирични изследвания, които очертават проблемните зони и допълват основанията при формулирането на изследователските задачи.

Идеята за прилагане на интердисциплинарен подход е изключително евристична, за което свидетелстват някои от резултатите, отличаващи се с новост за българската популация.

Емпиричната част обхваща цели, задачи, хипотези, методи на изследване и анализи на резултатите. Получените резултати са релевантни на замисъла на изследването.

4. Методика на изследването

Емпиричното изследване е осъществено със следните методи:

-снемане на данни чрез експертна оценка на описателни признаци (моногенни и полигенни), както и на данни за типа кръвна група и анкетиране - събиране на данни за изявени признаци с генетично предразположение (многофакторни заболявания, диагностицирани от лекар, късогледство и астигматизъм, високо кръвно налягане, мигрена и алергии, и музикални и други таланти);

-оценка на личностни черти чрез въпросника „Big 5“ – „Маркери за големите пет фактора“ в адаптираната му версия за българската популация (Александрова-Караманова, 2016).

Изследователските методи са релевантни на изследователския замисъл а въпросника за оценка на личностните черти е с добри психометрични характеристики.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 202 страници в основния текст, който включва 38 фигури и 37таблицы. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, следван от литературане обзор на основните конструкти, цел, задачи, методи, анализ на резултатите, обсъждане на резултатите, заключение и литература. Библиографията е със 456 заглавия от които 5 на български език и 451 на английски език.

Самото изследване е структурирано в две части: Първата е посветена на изследване на основните конструкти морфогенетични генетични признаци, заболявания с генетична компонента, музикални дарби и творчески характеристики и базисни персонални характеристики, сред които се откроява комплекс от черти обозначени като „Голямата петорка и техните разпределения по отделни признаци. Втората част е посветена на емпиричното изследване и е продължение на теоретичните анализи представени в първата част. В нея са включени цели, задачи, хипотези, методика на изследването и анализ на резултатите и обсъждания. По този начин са открити две области, в които се разгръщат анализите.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Станислав Иванов са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

-представено е оригинално разбиране на изследвания проблем в контекста на интегративен подход с възможности за обогатяване на знанието за влиянията на генетичните фактори върху личностните черти;

-очертана е статистически значима зависимост между Rh кръвнoгрупповия фактор и емоционалната стабилност;

-представена е сравнителна характеристика на творческия потенциал и връзките с базовите характеристики на личността в българска популация;

- чрез систематизиран интердисциплинарен подход е обследвано на популационно ниво фенотипното многообразие в представителна извадка на българското население като в комплекс са проучени моногенни, полигенни и многофакторни признаци, сред които описателни, имунологични, с генетично предразположение и базисни характеристики на личността.

-очертани са приноси към познанието за полиморфизъм след българското население чрез изготвеният комплексен фенотипен профил с акцент върху установените тенденции и статистически значими зависимости между психологически, от една страна, и описателни, имунологични и многофакторни признаци, от друга.

Получените резултати от емпиричното изследване са релевантни на изследванията в тази област и осигуряват допълнително разбиране върху изследваните конструкции.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и доклади представени на научни форуми и отговарят на изискванията. Статиите и докладите са 4 и 6, съответно и са публикувани основно в научни списания с квантил (Q4, Q3). Представени са допълнително още три публикации (Q4, Q3), които също очертават търсенията в изследваната проблематика.

8. Лично участие на докторанта

Станислав Иванов е реализирал самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са негово лично дело.

9. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Счита се, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

Заключение

Дисертационният труд показва, че докторанта Станислав Иванов, притежава задълбочени познания по темата. Смятам, че кандидата отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. След изтъкнатите аргументи, както и на базата на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Станислав Иванов Иванов, за което давам и своя утвърдителен вот.

20. 02. 2025 г.

Изготвил становището:

(проф. Румен Стаматов)